

Görüşme Makalesi

Walter Feldman ile Osmanlı-Türk müziği üzerine görüşme: Tarih yazımı, kuram ve gelecek perspektifleri

Cevahir Karaca¹

Türk Halk Müziği Bölümü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Makale Bilgisi

Geliş: 26 Mayıs 2026

Kabul: 25 Haziran 2026

Online Yayın: 30 Ekim 2026

Anahtar Kelimeler

Görüşme

Kantemiroğlu

Osmanlı-Türk müziği

Tarihsel etnomüzikoloji

Walter Feldman

Öz

Bu görüşmede, Osmanlı müziği araştırmalarının önde gelen isimlerinden Walter Feldman, Cevahir Karaca'nın soruları çerçevesinde kendi akademik serüvenini, Osmanlı müziği tarih yazımına ilişkin değerlendirmelerini ve alanın geleceğine yönelik metodolojik önerilerini paylaşmaktadır. Feldman, Osmanlı müziğine yönelik sürecini şekillendiren kişileri, kaynakları ve akademik deneyimleri aktarırken, Ali Ufkü ve Kantemiroğlu gibi temel yazılı kaynakların Osmanlı/Türk müzik tarihinin yeniden değerlendirilmesindeki belirleyici rolünü vurgulamaktadır. Görüşmede, Osmanlı müziğinin 17. ve 18. yüzyıllardaki tarihsel dönüşümü; Fars, Bizans ve Türk müzik geleneklerinin etkileşimi; makam, entonasyon ve özellikle usûl anlayışının tarihsel gelişimi ayrıntılı biçimde ele alınmaktadır. Feldman ayrıca Osmanlı müziği tarih yazımında ideolojik yaklaşımları eleştirmekte; müzikoloji, etnomüzikoloji ve tarihsel etnomüzikolojiyi bütünleştiren disiplinlerarası araştırma anlayışının gerekliliğine dikkat çekmektedir. Osmanlı tarihi, şiir araştırmaları, Mevlevî müziği, Persianate müzik geleneği, Bizans müziği ve Türk dünyası makam gelenekleriyle karşılaştırmalı çalışmaların alanın gelişimi açısından taşıdığı önem üzerinde durmaktadır. Görüşme, Osmanlı/Türk müziğinin tarihsel gelişimini bilimsel yöntemlerle yeniden değerlendirmeye yönelik güncel yaklaşımları ortaya koyması ve gelecekteki araştırmalara kuramsal ve metodolojik bir çerçeve sunması bakımından önemli bir kaynak niteliğindedir.

2822-3195 / © 2026 TM

Genç Bilge Yayıncılık tarafından
yayınlanmakta olup, açık erişim,
CC BY-NC-ND lisansına sahiptir.

Makaleye atıf için

Karaca, C. (2026). Walter Feldman ile Osmanlı-Türk müziği üzerine görüşme: Tarih yazımı, kuram ve gelecek perspektifleri. *Türk Müziği*, 6(Walter Feldman Özel Sayısı), 1-1. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1>

Foto 1. Walter Feldman (Web 1)

Cevahir Karaca

Müzik yaşamınız boyunca, sizi en derinden etkileyen keşifler, kaynaklar ya da müzikal deneyimler hangileri oldu? Bir araştırmacı ve müzisyen olarak kimliğinizin oluşumunda hangi dönüm noktalarını özellikle belirleyici görüyorsunuz?

Walter Feldman

1969 yılında Türkiye'yi ilk kez ziyaret ettiğimde zaten Türkçeyi belirli bir düzeyde konuşabiliyordum. Bunun temel nedeni, New York'taki Osmanlı göçmen toplulukları arasında ortak iletişim dili olarak Türkçenin kullanılmasıydı.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Türk Halk Müziği Bölümü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. Email: cevahirkaraca@maltepe.edu.tr ORCID: 0000-0003-1612-7199

Aynı dönemde göçmen Ermeni müzisyenlerden sözlü gelenek yoluyla çeşitli halk müziği repertuvarlarını öğreniyordum. 1975 yılında İstanbul'daki Halvetî dervişleri benimle iletişime geçti. Ardından neyzen Aka Gündüz Kutbay ve daha sonra Kudsi Erguner gibi Mevlevî müzisyen ve hocalarla tanıştım. Aynı yıllarda büyük üstatlar Niyazi Sayın ve İhsan Özgen ile de çalışma ve tanışma fırsatı buldum. Bütün bu deneyimler beni Osmanlı Türkçesine yöneltti. Bu süreçte Columbia Üniversitesi'nde Türkoloji alanındaki doktora eğitimimi de tamamladım. 1981 yılında Princeton Üniversitesi'nde ilk akademik görevime başladığımda ise Osmanlı medeniyetinin hem şiirsel hem de müzikal yönleri beni eşit derecede cezbediyordu.

Princeton'da, modalite kavramı ve bunun erken Batı müziği, Güney Hindistan müziği ve diğer müzik geleneklerindeki kullanımları üzerine kapsamlı çalışmaları bulunan Müzik Profesörü Harold Powers (1928-2007) ile tanışma şansına sahip oldum. Powers, Kantemiroğlu'nun müzik kuramına ilişkin araştırmalarımla yakından ilgilendi ve bana müzikolojik yöntemler konusunda son derece değerli rehberlik yaptı. 1982 yılında Washington D.C.'de düzenlenen Society for Ethnomusicology toplantısında, onun organize ettiği oturumda Kantemiroğlu'nun risalesi üzerine ilk bilimsel bildirimini sundum. Aynı dönemde Princeton, Osmanlı tarihçisi Halil İnalçık'ın (1916-2016) misafir öğretim üyeliği sayesinde benim için önemli bir Osmanlı araştırmaları merkezi hâline geldi. İnalçık araştırmalarımla yakından ilgileniyor ve bana önemli katkılar sağlıyordu.

1983 yılında National Endowment for the Humanities'den hem 19. yüzyıl Osmanlı Türkiye'sinde müziğin konumu hem de murabba nazım ve müzik formu üzerine çalışmak üzere araştırma bursu aldım. Bu kapsamda Hâfız Post Mecmuası üzerinde çalışırken, Na'îlî'nin (ö. 1666) bestelenmiş gazellerini keşfettim. Bu keşif beni Osmanlı edebiyatındaki Sebki Hindî geleneğine kalıcı biçimde yöneltti. Aynı dönemde, daha sonra Devlet Türk Müziği Korosu'nun şefliğini üstlenecek olan Fatih Salgar'dan klasik Türk müziği repertuarı üzerine ses eğitimi almaya başladım. Koronun konserlerinden birinde Tanburî Necdet Yaşar (1930-2017) bana yaklaşarak yardım teklif etti. Bu tanışıklık yıllar içinde güçlü bir hoca-öğrenci ilişkisine ve dostluğa dönüştü; sonunda kendisinden tanbur dersleri almaya başladım. Aynı yıllarda Prof. Dr. Yalçın Tura ve Prof. Dr. Haydar Sanal (1926-2003) ile tanıştım. Özellikle Haydar Sanal ile mehter müziği üzerine yürüttüğü araştırmalar hakkında son derece verimli fikir alışverişlerinde bulunduk. Ayrıca büyük üstat Hurşid Ungay'dan kudüm çalışarak hem icraya hem de müziğe dair pek çok değerli bakış açısı kazandım. Boğaziçi Üniversitesi'nden Cem Behar ile de uzun yıllar sürecek meslektaşlık ilişkisi kurdum.

1985 yılında National Endowment tarafından Kantemiroğlu'nun Kitâbu İlmi'l-Mûsikî alâ Vechi'l-Hurûfât adlı eserini Osmanlı Türkçesinden İngilizceye çevirmek üzere iki yıllık bir çeviri bursu aldım. Bu burs sayesinde Londra'da Bobowski yazmasının çalgısal bölümleri üzerinde karşılaştırmalı çalışmalar yapma fırsatı buldum. Orta Çağ İslam müzik kuramı üzerine önceki çalışmalarını hayranlıkla takip ettiğim Londra Üniversitesi'nden Prof. Owen Wright ile yazışmaya başladım. Kantemiroğlu üzerine yürüttüğümüz araştırmalarda, hangi bölümlerin kim tarafından inceleneceğine ilişkin gayriresmî bir iş bölümü oluşturduk. 1980'lerin sonlarında Berlin'de düzenlenen ICTM Makam Toplantısı'nda Kantemiroğlu'nun peşrev repertuarı üzerine bir bildiri sundum. Burada Prof. Owen Wright'ın yanı sıra Doğu Almanya'dan Angelika Jung gibi Orta Asya etnomüzikolojisinin önde gelen isimleriyle tanıştım. Özellikle Dr. Jung'un 1989 yılında yayımlanan Buhara Şaşmakamı'nın kaynaklarına ilişkin Almanca kitabı, o sıralarda sürdürmekte olduğum çalışmalarla birçok ortak bakış açısını paylaşıyordu. Bununla birlikte Buhara ve Taşkent'teki güncel repertuar ile erken dönem yazılı kaynaklar arasındaki ilişki, Türkiye'deki kadar doğrudan değildi.

1986 yılında Pennsylvania Üniversitesi'nin Yakın Doğu Çalışmaları Bölümü'nde ders vermem istendi. Bölüm büyük ölçüde İran araştırmalarına odaklanıyordu. Bu sayede özellikle bölüm başkanı William Hanaway (ö. 2018) ile ortak dostumuz ve hocamız Allahabadlı Şemsürrahman Faruki (ö. 2020) aracılığıyla Hindistan'da gelişen Fars şiiri geleneğini daha derinlemesine tanıma fırsatı buldum. Pennsylvania Üniversitesi aynı zamanda Hint çalışmaları açısından da önemli bir merkezdi. Burada meslektaşım ve sitar sanatçısı Allyn Miner sayesinde tarihsel organolojiye ilişkin çok daha gelişmiş bir yaklaşım kazandım. Onun çığır açan Sitar and Sarod in the Eighteenth and Nineteenth Centuries adlı kitabı 1993 yılında Berlin'deki International Institute for Traditional Music tarafından yayımlanmıştı. Üç yıl sonra aynı kurum benim Music of the Ottoman Court adlı kitabımı yayımladı.

1980'lerin sonları aynı zamanda, merhum Nikiforos Metaxas (1944-2015) ile kemençeci İhsan Özgen'in öncülüğünü yaptığı Bosphorus Project dönemiydi. Kantemiroğlu Koleksiyonu'ndan yaptığım ilk transkripsiyonları bu grupta paylaştım, provalarına katıldım ve 1989 yılında Atina'da gerçekleştirilen tarihî konser için İstanbul'dan onlarla birlikte gittim. Bu dönemde ud virtüözü Cinuçen Tanırkorur (1938-2000) ile tanıştım; Mevlevî ayinlerinin müzikal yapısı üzerine onunla birçok verimli değerlendirme yapma imkânı buldum. Aynı yıllarda Princeton Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak bulunan Osmanlı tarihçisi Rifaat Abou-El-Haj (ö. 2022) ile tanışmam da 17. ve 18. yüzyıl Osmanlı toplumunu daha olgun bir bakış açısıyla değerlendirmeme önemli katkı sağladı. Osmanlı tarihçileriyle sürdürdüğüm sürekli temas sayesinde Osmanlı müzik yaşamındaki profesyonelleşmenin kendine özgü yapısını daha açık biçimde ortaya koyabildim. Bu yapı içerisinde din adamları, Mevlevîler ve diğer tarikat mensupları, saray görevlileri, mehter teşkilatı ile bağımsız şehir müzisyenleri gibi farklı toplumsal grupların özgün rolleri bulunuyordu. Ayrıca Kantemiroğlu transkripsiyonlarımın icrası konusunda Necdet Yaşar'ın görüşlerinden büyük ölçüde yararlandım. Bu eserleri paylaştığım pek çok Türk müzisyen arasında Necdet Bey'in yorumları hem müzikal açıdan en derinlikli hem de en estetik yorumlar olarak öne çıkıyordu. Günümüzde New York Üniversitesi (NYU), Necdet Bey ve 1980'ler ile 1990'ların önde gelen diğer müzisyenleriyle gerçekleştirdiğim ders ve söyleşileri kapsayan dijital bir arşiv oluşturmayı planlamaktadır.

2012 yılından itibaren Münster Üniversitesi'nde Prof. Ralf Martin Jaeger yönetiminde yürütülen Corpus Musicae Ottomanicae Projesi ile gerçekleştirdiğim iş birliği bana yeni araştırma ufukları kazandı. 1996 yılında yayımlanan kitabımda müzik tarihinin genel kronolojisini oluştururken, Timurlu ve Safevî geleneklerinin daha geniş Persianate dünyası içerisindeki gerçek etkisini yeterince değerlendirememiştim. Orta Çağ sonrası ancak modern öncesi döneme ait Fars müzik kaynakları üzerine yapılan sistematik araştırmalar, benim kitabım yayımlandıktan ancak yıllar sonra hem İran'da hem de uluslararası akademik çevrelerde gelişmeye başladı. Bu yeni İran araştırmalarına ilişkin değerlendirmelerim, 2015 yılından itibaren yayımladığım makalelerde, *From Rumi to the Whirling Dervishes: Music, Poetry and Mysticism in the Ottoman Empire* (Edinburgh University Press, 2022) adlı monografimde ve *Music of the Ottoman Court* kitabının Brill tarafından yayımlanan yeni baskısında (2024) ayrıntılı biçimde yer almaktadır.

Cevahir Karaca

Osmanlı müziği tarih yazımında, günümüzde yeniden ele alınması ya da eleştirel biçimde sorgulanması gerektiğini düşündüğünüz temel problemler nelerdir?

Walter Feldman

2021 yılında *Darüelhan* dergisi benden "*Thoughts About Future Research in Ottoman Music*" başlıklı kısa bir yazıda Osmanlı müziği araştırmalarına ilişkin temel kuramsal meseleleri ele almamı istedi. Orada şu görüşleri dile getirmiştik:

Osmanlı müziğini bütün görünüşleriyle ele alabilmek için, küresel ölçekte şu üç disiplinin yöntemlerinden birlikte yararlanmak gerekir:

Müzikoloji (Musicology): Nota yazmaları ve diğer müzik belgelerinin ya da müzik kuramının incelenmesi.

Etnomüzikoloji (Ethnomusicology): Günümüzdeki veya yakın geçmişteki müzik uygulamalarının ve repertuarların incelenmesi.

Tarihsel Etnomüzikoloji (Historical Ethnomusicology): Günümüzde sürdürülen sözlü icra geleneklerinin, görece yakın geçmişteki tarihsel müzik uygulamalarını açıklamaya katkı sağlayabildiği dönemlerin incelenmesi.

Osmanlı müziğine ilişkin son derece zengin ve çeşitli kaynaklar bulunmasına rağmen, Türkiye'de yürütülen ciddi araştırmaların hemen hemen tamamı müzikolojinin müzik kuramı alanında, çoğunlukla da makam sistemi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu durum, çalışmalarını Türk araştırmalarını temel alarak yürüten Batılı araştırmacıların eserlerine de yansımaktadır (örneğin Signell ve Ederer). Müzikolojinin diğer alanlarında ise çoğunlukla büyük ilgi uyandıran Orta Çağ metinleri ele alınmaktadır; ancak bu metinlerin yakın dönem müzik uygulamalarıyla ilişkisi oldukça zayıftır.

Elbette bu disiplinlerden yalnızca birini seçerek, onun için uygun malzemeler üzerinde çalışmak tamamen meşrudur. Bununla birlikte, Türkiye'de yapılan araştırmaların büyük bölümü, 17. ve 18. yüzyıllara ait öncül (antecedent) müzik geleneğini yeterli derinlikte ele almamaktadır.

Cevahir Karaca

Ali Ufkî ve Kantemiroğlu gibi temel kaynakların, Osmanlı/Türk müzik tarihinin yeniden yorumlanması ve yeniden değerlendirilmesi açısından taşıdığı kritik önemi nasıl açıklarsınız?

Walter Feldman

Ortadoğu'nun sanat makam müziği gelenekleri arasında Osmanlı müziği, bu müziğin ortaya çıkış dönemine tarihlenen birkaç büyük nota koleksiyonuna sahip olması bakımından ayrıcalıklı bir konumdadır. Türkiye'de uzun yıllar hâkim olan önceki yaklaşımların aksine, bu müzik geleneği aslında görece "yakın" bir tarihe aittir; daha geniş Persianate sanat müziği geleneğinden belirgin biçimde ayrışması ancak 17. yüzyılın son üçte birlik döneminde gerçekleşmiştir. Bu nedenle, 17. yüzyılın ortalarında Polonyalı Bobowski (Ali Ufkî Bey) tarafından Batı nota sistemiyle hazırlanmış iki müzik yazması ile 18. yüzyılın başlarında Boğdan Prensi Dimitrie Cantemir'in (Kantemiroğlu) İslâmî nota sistemiyle oluşturduğu koleksiyon, bu müziğin gelişimindeki iki farklı evreyi temsil etmektedir.

Yakın zamana kadar Türkiye'de Osmanlı müziği tarihini yazmaya yönelik girişimler ya açık biçimde siyasî nitelikteydi ya da son derece naif yaklaşımlara dayanıyordu. Bu durumu düzeltmeye yönelik önemli bir girişim, İstanbul'daki Orient-Institut tarafından 2011 yılında düzenlenen ve daha sonra *Writing the History of Ottoman Music* (2015) adıyla yayımlanan sempozyum olmuştur. Ben de burada "*The Musical Renaissance of Seventeenth Century Ottoman Turkey: Reflections on the Musical Materials of Ali Ufki Bey, Hafız Post and the 'Meraghi' Repertoire*" başlıklı çalışmamda bu meselelerin bir bölümünü ele aldım.

Daha sonra Judith Haug, *Ottoman and European Music in 'Ali Ufuki's Compendium, MS Turc 292: Analysis, Interpretation, Cultural Context* (2019) adlı son derece kapsamlı monografisini yayımladı. Kantemiroğlu Koleksiyonu ise Owen Wright (1992 ve 2000) tarafından ve benim *Music of the Ottoman Court* (1996/2024) adlı çalışmamda ayrıntılı biçimde incelenmiştir.

Osmanlı müziği araştırmaları, 18. yüzyılın ortalarından 19. yüzyılın sonlarına kadar uzanan repertuarın İslâmî, Bizans, Osmanlı Ermeni ve Batı nota sistemleriyle kaydedilmiş olmasına rağmen, bu kaynakların büyük bölümünün hâlen ilmî edisyonlarının hazırlanıp yayımlanmamış olması nedeniyle oldukça güçleşmektedir. Repertuarın büyük ölçüde sözlü aktarım yoluyla günümüze ulaşmış olması sebebiyle, erken dönem nota kaynakları ile bugün duyduğumuz eserler arasındaki ilişkiyi değerlendirmek çoğu zaman kolay değildir.

Bir tarafta zengin yazılı kaynakların varlığı, diğer tarafta ise bu eserlerin (veya aynı türlere ait başka eserlerin) 20. yüzyıla kadar sözlü gelenek içerisinde yaşamaya devam etmesi şeklindeki bu ikili durum, yalnızca Ortadoğu'da değil, belki de Avrupa dışındaki bütün dünyada benzersizdir. Bu sorunu ele almaya yönelik en önemli girişim, Münster Üniversitesi bünyesinde yürütülen *Corpus Musicae Ottomanicae (CMO) Projesi* olmuştur.

Belki de en temel mesele, 17. ve 18. yüzyıllara ait bestelerin, 20. yüzyılda notaya geçirilirken veya yeniden notaya alınırken geçirdiği dönüşüm sürecini bilimsel ölçütlerle takip edebilmektir. Owen Wright son yıllarda vokal repertuar üzerinde bu konuya ilişkin araştırmalar yürütmektedir. Ben de 2016 yılında Münster'de Jacob Olley ile birlikte, Tanburî İsak'ın bazı peşrevleri üzerinde ön çalışmalar gerçekleştirdim. Bu çalışmalarda, eserlerin Hamparsum Limonciyan tarafından bestecisinin yaşadığı dönemde yapılan notaları ile Darülelhan yayınlarındaki biçimleri karşılaştırıldı.

Bu daha geniş problemin bir parçası da, müzikal evrim sonucunda meydana gelen değişikliklerle, günümüzdeki nota metinlerinin gerçekte atfedildikleri besteci veya dönemle hiçbir ilişkisinin bulunmadığı durumları birbirinden ayırabilmektir. Böyle durumlarda art zamanlı (diachronic) analiz yapmak anlamlı olmayacaktır.

Cevahir Karaca

Osmanlı saray müziğinin oluşumunda Fars, Bizans ve Anadolu müzik geleneklerinin etkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Walter Feldman

Çeşitli çalışmalarımda, 17. yüzyılın son üçte birlik dönemine kadar Osmanlı sarayında **Persianate** sanat müziğinin hâkim olduğunu ortaya koydum. Bunun en açık örneği, yaklaşık 1635 yılına tarihlenen İbrahim Cevrî'nin manzum

eseri *Description of the Singers at the Imperial Court*'ta görülmektedir (*From Rumi to the Whirling Dervishes*, 2022, s. 149-150).

Ali Ufkî'nin yazmaları ise Türkçe temelli halk müziği vokal türlerinin sanat müziğine dönüştürülmesine yönelik girişimleri göstermektedir. Ancak Ali Ufkî, sarayın önde gelen müzisyenlerinden biri değil, daha çok halk müziği ile gelişmekte olan saray üslubu arasında bir "ara zemin"i temsil eden bir isimdi. Ayrıca unutulmamalıdır ki 16. yüzyılda saray sanat müziğini yoğun biçimde himaye etmiyordu. Karmaşık usûl ve makam sistemine dayanan sanat müziğinin esas merkezi Mehterhâne idi. Bu müzik aynı zamanda Türk müzik geleneklerinin bazı unsurlarını da koruyordu. Buna karşılık Mevlevî dervişleri, Fars ve Türk müzik ilkelerini bir araya getiren bir sentezi destekliyorlardı; bu konuyu 2022 yılında ayrıntılı olarak ele aldım

18.yüzyılın başlarına gelindiğinde bu Osmanlı müzik "Rönesansı", Osman Dede ve Kantemiroğlu ile birlikte müzik kuramı ve nota yazısını da kapsayacak şekilde genişledi. Usûl ve ezgi anlayışındaki yeni gelişmeler ise Kantemiroğlu'ndan sonraki kuşakta, Zaharya, Haham Musi ve diğer bestecilerle daha da olgunlaştı. Bu yeni müzik anlayışı, Fars, Türk ve Bizans unsurlarının bir sentezini temsil ediyordu.

Gayrimüslim müzisyenlerin, özellikle de Rum kilise hanendelerinin (*psaltes*), saray çevresinde bestecilik ve icra faaliyetlerine katılmaları, Bizans müziğine ait bazı tekniklerin de bu yeni senteze dâhil olmasını sağladı. Bunun izleri, iki kuşak daha önce İtrî'nin *Naat-ı Peygamberî* adlı eserinde dahi görülebilmektedir.

Bizans müziğinde Osmanlı müziğindeki anlamıyla bir usûl sistemi bulunmamakla birlikte, özellikle 17. yüzyılın sonlarına doğru oldukça gelişmiş ve giderek karmaşıklaşan bir ezgisel yapı mevcuttu. Bunun en iyi örneklerinden biri, İtrî'nin çağdaşı olan ve Osmanlı müziğini yakından tanıdığı anlaşılın Petros Bereketis'tir.

Bu dönemde Osmanlı müziğinin üslup anlayışı, din dışı ve tasavvufî müzik üsluplarını içe dönük bir sentez içerisinde birleştirmeye yönelmiş; buna Rum Kilisesi müziğine yapılan dünyevileştirilmiş göndermeler de eklenmiştir. Bu konu üzerine ilk kamuya açık konuşmamı 1990 yılında, Bosphorus Project'in etkisiyle New York Üniversitesi'nde gerçekleştirmiştim. Daha sonra aynı konuyu 2019 yılında yine NYU'da yeniden ele aldım. Ancak bu alan, Osmanlı ve Bizans müziği uzmanlarının ortak çalışmasını gerektirdiğinden, bugüne kadar hiçbir araştırmacı tarafından sistemli ve uzun soluklu biçimde incelenmemiştir.

Cevahir Karaca

Modern Türk müziği kuramı ile Osmanlı dönemindeki nota yazım yaklaşımları arasındaki süreklilikleri, farklılaşmaları ya da ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Walter Feldman

From Rumi to the Whirling Dervishes (2022) adlı kitabıma kısa bir giriş niteliğinde olan "Turkish Musical Symbols and the Intonation of Ottoman Music" başlıklı notlarımda belirttiğim gibi, Osmanlılar Prens Kantemiroğlu'nun kuşağında hâlâ Fars müziğinin entonasyonunu icra ediyorlardı. 1996/2024 tarihli monografimde bunu Prens Kantemiroğlu'nun tanburundaki perdeler üzerinden göstermekteyim. Dolayısıyla 18. yüzyılın tamamı, eski Fars entonasyonu ile hem Türk folklorunun hem de Bizans müziğinin özelliklerini birleştiren daha yeni Türk entonasyonu arasında bir diyalogu temsil etmiştir. Batı, İslâmî, Bizans ya da Ermeni nota sistemleri olsun, bu nota tekniklerinin hiçbiri Osmanlı müziğinin her tarihsel dönemdeki gerçek sesini yeterince yansıtmamaktadır.

Tonaliteye ek olarak, ritmik "usûl" yapısının melodiyile ilişkisi de köklü biçimde yeniden değerlendirilmeyi ve yeni analizleri gerektirmektedir. "Makam"dan bile daha fazla, bestelenmiş Osmanlı repertuarının farklı türlerini ve toplumsal düzeylerini birbirinden ayıran şey usûldür. Owen Wright, daha 1988'de, 17. yüzyılın sonundan sonra Osmanlı müziğinin gelişimini belirleyen ritmik genişleme ve zamansal yavaşlamanın temel ilkelerini keşfetmişti. Ancak bu olgun sistemin 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılda fiilen nasıl işlediğinin gerçek karmaşıklığı hiçbir zaman sürekli bir analize tabi tutulmamıştır. Ben bu konuda ilk deneme niteliğinde bir çalışmayı, Zeynep Helvacı, Jacob Olley ve Ralf Martin Jaeger editörlüğünde yayımlanan *Rhythmic Cycles and Structures in the Art Music of the Middle East* içinde yer alan "The Art of Melodic Extension Within and Beyond the Usul" başlıklı makalemde yaptım. Würzburg: Ergon Verlag, 2017: 154-176.

Cevahir Karaca

Sizce günümüzde Osmanlı/Türk müziği çalışmalarının daha sağlıklı gelişebilmesi için ele alınması gereken en önemli yöntemsel eksiklikler nelerdir?

Walter Feldman

İlk görev, Cumhuriyet dönemi Türk müzikolojisinin en ideolojik yönleriyle tamamen kopuş sağlamaktır. Çeşitli yerlerde yazdığım gibi, bunlar Anadolu antikitesiyle bağlantılı çeşitli sözde tarihlerden ortaya çıkmaktadır; dolayısıyla hiçbir şeyin gerçekleşmediği değişmez bir tarih anlayışı ya da Osmanlı müziğinin gerçek tarihinin yerini alan Batı müziğiyle sözde karşılaştırmalar söz konusudur. Bu siyasallaşmış sözde kuramların Türkiye’de hâlâ ne ölçüde var olduğunu bilmiyorum. Bu temayı ilk ve ihtiyatlı biçimde ele aldığım çalışma şudur: “Cultural Authority and Authenticity in the Turkish Repertoire.” *Asian Music* 22(1), (1990/91).

Aşağıda, Türkiye’de bugüne kadar ancak çok sınırlı biçimde ele alınmış bir dizi kritik mesele yer almaktadır. Ele alınacak meselelerin çoğu tarihsel etnomüzikoloji kapsamında değerlendirilecektir:

Osmanlı toplumuna ilişkin sosyolojik çalışmalarla bütünleşme. Bunun iyi bir örneği, Atina Üniversitesi’nin Prof. Panagiotis Poulos yönetimindeki yakın tarihli “Intercommunal Musical Geographies of Late Ottoman Istanbul” projesidir.

Güncel Osmanlı tarih çalışmalarıyla bütünleşme. NYU Abu Dhabi’de 2018 yılında merhum Rifaat Abou El-Haj, Baki Tezcan, Harun Küçük ve diğerleriyle birlikte düzenlediğimiz “Locally Generated Ottoman Modernity of the Long Eighteenth Century” konferansı iyi bir modeldir.

Şiir çalışmalarıyla bütünleşme. Bugüne kadar Hint Üslubu’nun 17. yüzyılda ortaya çıkan Osmanlı müziğiyle bütünleşmesi konusuna neredeyse hiç değinilmemiştir. Hazırlamakta olduğum “Revolution of the Spheres: New Poetry from Agra to Istanbul” başlıklı kitabımda bu problemin yalnızca ana hatlarına işaret ediyorum.

Safevî ve sonrası yazılı kaynaklardan gelen Persiate geleneklerin Osmanlı malzemesiyle ilişkilendirilmesi.

Mevleviyye müziğinin bütünleştirilmesi.

Buhara ve Hive maqom gelenekleriyle karşılaştırmalar.

Anadolu, Harezm ve belki başka ilgili Türk müzikleriyle karşılaştırmalar; özellikle çalgısal ve vokal semai gibi daha kısa müzik formlarında. Kırsal Türk müziklerini araştırmada bu yaklaşımın önde gelen araştırmacısı Budapeşte’deki Janos Sipos’tur. Benzer analitik teknikler saray semailerinde, Mevlevî semailerinde ve Mehterhâne’de görülen Türk müzikolojik özelliklerini belirleyebilir.

Osmanlı müziği içinde kullanılan Bizans müziği kökenli “temalar”ın belirlenmesi.

Usûl ile melodik yapı arasındaki bağlantının incelenmesi. Osmanlı müziği, dünya çapında bilinen en zengin ritmik sistemlerden birine sahiptir. Bu sistemin zaman içinde gelişirken kurduğu melodik bağlantılar ve 19. yüzyılın daha iyi belgelenmiş müziği içinde ele alınması son derece verimli bir çalışma alanı oluşturacaktır. Bu aynı zamanda Osmanlı müziğinin özgünlüğünü göstermeye de yardımcı olacaktır.

Kaynaklar

Web 1. <https://www.walterzevfeldman.com/>

An interview with Walter Feldman on Ottoman-Turkish Music: Historiography, theory, and future perspectives

Abstract

In this interview, Walter Feldman, one of the leading figures in Ottoman music studies, shares his academic journey, his evaluations of the historiography of Ottoman music, and his methodological suggestions for the future of the field in response to questions posed by Cevahir Karaca. Feldman discusses the people, sources, and academic experiences that shaped his interest in Ottoman music, while emphasizing the decisive role of key written sources such as Ali Ufkî and Cantemir in the reassessment of Ottoman/Turkish music history. The interview addresses in detail the historical transformation of Ottoman music in the seventeenth and eighteenth centuries; the interaction among Persian, Byzantine, and Turkish musical traditions; and the historical development of makam, intonation, and especially the concept of usûl. Feldman also criticizes ideological approaches in the historiography of Ottoman music and underlines the necessity of an interdisciplinary research perspective that integrates musicology, ethnomusicology, and historical ethnomusicology. He further highlights the importance of comparative studies involving Ottoman history, poetry studies, Mevlevi music, the Persianate musical tradition, Byzantine music, and the makam traditions of the Turkic world. The interview constitutes an important source in that it presents contemporary approaches to reassessing the historical development of Ottoman/Turkish music through scientific methods and offers a theoretical and methodological framework for future research.

Keywords: Interview, Cantemir, Ottoman-Turkish music, historical ethnomusicology, Walter Feldman